

STRATEGIJA RAZVOJA ZDRAVSTVENE NEGE IN OSKRBE V SISTEMU ZDRAVSTVENEGA VARSTVA V REPUBLIKI SLOVENIJI

DEVELOPMENT OF THE NURSING CARE STRATEGIES WITHIN THE OVERALL HEALTHCARE SYSTEM OF THE REPUBLIC OF SLOVENIA

Medicinske sestre smo največja, najbolj vidna in prepoznavna skupina zaposlenih v sistemu zdravstvenih storitev, zato je celotna oskrba pacientov odvisna od našega znanja, usposobljenosti in zadovoljstva. Različne raziskave dokazujejo, kako bolj izobražene medicinske sestre pomembno pozitivno vplivajo na izide zdravstvene obravnave, medtem ko se smrtnost in invalidnost pacientov ter napake pri delu v večjem številu pojavljajo pri slabše izobraženih medicinskih sestrah. Izziv za zdravstveno nego je vsekakor razvoj znanja in izobraževanja zaposlenih v zdravstveni negi. Dvig izobrazbene strukture pomembno vpliva na kakovost in varnost obravnave pacientov. Že dolgo se zavedamo, da v zdravstveni negi ni dovolj samo prijaznost, da je še kako pomembno strokovno znanje, da smo zavezani k zagotavljanju varnosti in odličnosti pri oskrbi pacientov. Ne samo, da imamo možnost oskrbe pacientov v procesu zdravljenja in bolezni, ampak imamo tudi znanje in spretnost za spodbujanje k zdravemu načinu življenja posameznika in skupnosti. Prav zaradi tega v zadnjem obdobju že prihaja do prenosa kompetenc z zdravnika na medicinsko sestro (referenčne ambulante, promocija zdravja ...). Zdravstvena nega ob tem potrebuje posameznike, ki se znajo prilagajati spreminjajočim se potrebam in zahtevam na področju zdravstvenega sistema in zdravstvenega varstva.

S strategijo, ki smo jo medicinske sestre opredelile za obdobje 2011–2020, nameravamo še naprej razvijati in izboljševati stroko zdravstvene nege ter skrbeti za razvoj ključnih sposobnosti medicinskih sester in tehnikov zdravstvene nege. Strategija opisuje načine, kako zagotoviti, da naše tradicionalne vrednote ostajajo pomembne tudi v 21. stoletju. Želimo narediti korak naprej, pri čemer poskušamo najboljšo prakso združiti z najboljšimi možnimi standardi na področju izobraževanja, raziskovanja, inovativnosti, odgovornosti in strokovne prakse. V strategiji smo opredelili naše ambicije, hotenja in cilje, pri čemer imamo tudi vso potrebno odločenost, da jih dosežemo. Pričakujemo, da bomo deležni tudi vse podpore Ministrstva za zdravje.

Minister za zdravje je decembra 2010 imenoval delovno skupino, katere naloga je bila izdelava strategije razvoja zdravstvene nege in oskrbe v sistemu zdravstvenega varstva v Republiki Sloveniji za obdobje 2011 do 2020 (v nadaljevanju Strategija 2011–2020). Strategija 2011–2020 je bila razvita s sodelovanjem predstavnikov Zbornice – Zveze, članic Razširjenega strokovnega

kolegija za zdravstveno nego in predstavnice Ministrstva za zdravje. Da bo oblikovana strategija lahko tudi uresničena, potrebujemo sodelovanje vseh medicinskih sester in tehnikov zdravstvene nege, ki so vsak dan ob pacientu, zanj skrbijo, ga vodijo skozi njegovo bolezen ter skrbijo za njegov zdrav način življenja. Zastavljene strateške cilje bomo lahko dosegli samo s sodelovanjem in povezovanjem.

Strategija 2011–2020 predstavlja temeljni razvojni dokument dejavnosti zdravstvene nege in oskrbe, ki je hkrati okvir in podlaga za pripravo vseh drugih dokumentov razvojnega načrtovanja. V dokumentu so opredeljena področja, ki so skupna in pomembna za delovanje in razvoj zdravstvene nege in oskrbe na vseh nivojih in vseh delovnih okoljih.

V Strategiji 2011–2020 je opredeljena tudi »Vizija razvoja zdravstvene nege in oskrbe«. Želimo sodobno, na dokazih temelječo zdravstveno nego in oskrbo, ki bo osredotočena na potrebe pacienta, družine in širše družbene skupnosti. Temeljna usmeritev delovanja zdravstvene nege je kakovostna, varna, učinkovita in humana zdravstvena nega. Zdravstvena nega bo lahko dala ustrezne odgovore na potrebe zdrave in bolne populacije skozi izhodiščne usmeritve, kot so spodbujanje in razvijanje vertikalnega in horizontalnega izobraževanja s ciljem akademizacije profesije za potrebe razvoja stroke in razvoja kakovostnega visokošolskega poučevanja; prevzemanje odgovornosti s strani menedžmenta zdravstvene nege na področju upravljanja znanja zaposlenih, izgradnje na dokazih podprtega delovanja, razvoja raziskovalne in razvojne dejavnosti in poznavanja širšega družbenega okolja, v katerem zdravstveni sistem deluje. Menedžment mora delovati na osnovi znanj iz vodenja, veščin upravljanja, imeti mora etično odgovornost do razvoja profesije in njene širše vpetosti v družbeni prostor v državi in izven, izvajati mora aktivnosti za zviševanje stopnje izobrazbe zaposlenih v zdravstveni negi in oskrbi s ciljem doseganja večje avtonomije poklica, kar je pogojeno z razvojem podiplomskih znanj, kot so specializacije v zdravstveni negi in kontinuirana strokovna izobraževanja v obliki specialnih znanj, v vzpostavitvijo vseh treh bolonjskih stopenj izobraževalnega programa zdravstvena nega ter s spodbujanjem in razvijanjem kliničnega, aplikativnega in temeljnega raziskovanja ter na dokazih podprte prakse zdravstvene nege in oskrbe. V ta namen je potrebno na nacionalni ravni oblikovati razvojno raziskovalno skupino, in sicer za razvoj in

implementacijo smernic/protokolov/priporočil klinične prakse in raziskovanja ter razvojnih interesnih področij raziskovanja ob upoštevanju etičnih načel; za razvijanje nacionalnih standardov in metodologije za spremljanje in ocenjevanje odličnosti v zdravstveni negi in oskrbi v strukturi, procesu in izidih; za razvijanje vloge dejavnosti zdravstvene nege in oskrbe v sodobni družbi na vseh segmentih delovanja zdravstvenega sistema, zdravstvene informatizacije, zdravstvene politike in zdravstvene zakonodaje; za aktivno sodelovanje z mednarodnimi združenji in strokovnimi ustanovami ter za doseganje primerljivosti v procesih izobraževanja, doseganja kakovosti in odličnosti v dejavnosti zdravstvene nege (Kadivec et al., 2011).

V Strategiji 2011–2020 so določena strateška področja razvoja, ki so pomembna za delovanje in razvoj zdravstvene nege in oskrbe, to so:

- izobraževanje,
- menedžment in vodenje,
- informatizacija,
- pravna ureditev,
- razvoj dejavnosti zdravstvene nege in oskrbe.

Strategija 2011–2020 za področje izobraževanja za zdravstveno nego in oskrbo opredeljuje dvanajst strateških ciljev (Kadivec et al., 2011). V strateških ciljnih vizije je opredeljeno, da mora znanje diplomiranih medicinskih sester slediti potrebam bolne in zdrave populacije. Prav tako je opredeljeno, da mora znanje, ki ga medicinska sestra pridobi v okviru formalnega dodiplomskega in podiplomskega izobraževanja ter kontinuiranega vseživljenjskega učenja, omogočiti razvoj kompetenc in sposobnosti za samostojno ugotavljanje potreb po zdravstveni negi in oskrbi, načrtovanje, izvajanje in vrednotenje zdravstvene nege s pomočjo procesne metode dela. Poleg tega mora izobraževanje na vseh nivojih temeljiti na preprečevanju bolezni, zgodnjem odkrivanju bolezni, zdravstvenovzgojnem delu in promociji zdravja. Medicinska sestra mora biti po končanem izobraževanju sposobna kritičnega mišljenja in večščin reševanja problemov, sposobna mora biti trezne klinične presoje in sprejemanja odločitev v različnih kontekstih zagotavljanja zdravstvene nege in oskrbe.

Strategija 2011–2020 za področje menedžmenta zdravstvene nege in oskrbe je opredeljena v šestih strateških ciljnih. V njih je vodenje zdravstvene nege in oskrbe opredeljeno kot avtonomno in integrirano na vse nivoje procesov zdravstvene oskrbe. Menedžer/ka v zdravstveni negi in oskrbi mora imeti pristojnosti in odgovornosti ter avtoriteto za vodenje integrirane, kakovostne in varne ter k doseganju uspešnih izidov usmerjene zdravstvene nege in oskrbe. Zdravstvena nega in oskrba se mora vključevati v pripravo in izvedbo strategije razvoja na vseh nivojih vodenja z vsemi ključnimi sodelujočimi v procesu, ob iskanju skupnih

resursov. Opredeljena je tudi odgovornost za vzpostavitev razvojnoraziskovalnih timov, katerih delo naj temelji na aplikativnem in akcijskem raziskovanju ter na pregledu dokazov in prenosu najboljše prakse v neposredno delo po definiciji na dokazih podprte prakse (Kadivec et al., 2011).

Strateški cilji na področju kakovosti in varnosti opredeljujejo uvajanje kakovosti in varnosti v zdravstveni negi in oskrbi kot integralni del vzpostavitve celovitega sistema upravljanja na področju kakovosti in varnosti celotnega zavoda. Kot pristop k izboljšanju kakovosti in varnosti se mora uporabljati sistem nenehnih izboljšav. Izhodišče za sistematično vodenje kakovosti in varnosti predstavlja nacionalna strategija za kakovost in varnost v zdravstvu (2010–2015) (Simčič, 2010).

V strateških ciljnih na področju razvoja zaposlenih je opredeljeno, da je zaposlene potrebno razumeti kot vir konkurenčne prednosti, zato se iz funkcije nadzora vodenje usmerja v razvijanje sposobnosti zaposlenih. Razvoj kadrov bo osredotočen na posameznika, ki bo integriran v kompleksen proces in se bo nanašal na celotno osebo zdravstvene nege in oskrbe. Potrebna je tudi postopna zamenjava v kadrovske strukturi dejavnosti zdravstvene nege in oskrbe v zdravstvenih, socialnih in drugih zavodih v korist diplomiranih medicinskih sester, in sicer predvsem na tistih delovnih mestih, kjer zahtevnost zdravstvene obravnave zahteva VII. stopnjo izobrazbe.

Strategija 2011–2020 za področje informatizacije zdravstvene nege in oskrbe je opredeljena v petih strateških ciljnih. Strateški cilji na področju informatizacije so usmerjeni v razvoj uporabnikom prijazne in sodobne informacijske podpore vsem procesom v zdravstveni negi in oskrbi. Informatizacija zdravstvene nege in oskrbe se mora razvijati in delovati skladno z nacionalno strategijo E–zdravje. Vpeljava informacijske tehnologije v zdravstveni negi in oskrbi bo omogočila izboljšanje beleženja, spremljanja, analiziranja in odločanja izvajalcev zdravstvene nege in oskrbe ter uspešen nadaljnji razvoj stroke. Dosežena bo razbremenitev zaposlenih, ki bo pripomogla k večjemu zadovoljstvu. Zmanjšal se bo obseg administrativnega dela, ustvarjen bo časovni prihranek, tako da bo več časa lahko namenjenega pacientu, iskanju konsenzov ali izobraževanju. Z informacijsko podporo bomo prispevali h kakovosti in izboljšali učinkovitost procesa zdravstvene nege in oskrbe. On-line evidentiranje bo omogočilo transparentnost, ki bo med ostalim zagotovila tudi večjo varnost tako pacientov kot medicinskih sester. Poenoten in primerljiv informacijski sistem bo vsekakor pozitivno in odločilno vplival na vzpostavitev potrebnih zbirk podatkov in na razvoj prenove že obstoječe zbirke podatkov. Stroka si bo s pomočjo zbirk končno zagotovila lasten nabor objektivno zbranih podatkov na nivoju države, ki jih bo s pridom izkoristila za najrazličnejše namene (Kadivec et al., 2011).

Strateški cilji na področju pravne ureditve zdravstvene nege in oskrbe opredeljujejo pomen sodelovanja predstavnikov zdravstvene nege in oskrbe pri izdelavi zakonskih in podzakonskih aktov, ki urejajo področje zdravstvenega varstva. S tem bodo omogočene zakonske rešitve, ki bodo plod interesov različnih interesnih skupin, tako bodo bolj usmerjene k uporabnikom. Ob tem se ne sme pozabiti, da morajo biti kot interesna skupina prisotni tudi uporabniki, ki so jim spremembe namenjene. Predstavniki dejavnosti zdravstvene nege in oskrbe morajo v razmerjih pri oblikovanju zdravstvene politike v prvi vrsti videti interes uporabnikov in zagovarjati takšne spremembe, ki bodo te interese tudi omogočale.

Potrebna je izdelava in sprejem lastnega zakona (*lex specialis*). Mednarodne organizacije pozivajo države, naj dejavnost zdravstvene nege in oskrbe pravno uredijo. Zakonska ureditev dejavnosti zdravstvene nege in oskrbe omogoča urejenost, doslednost in nadzor v stroki. Zakonska ureditev je v korist uporabnikom, v nasprotnem primeru lahko za uporabnike predstavlja veliko tveganje. Lasten zakon za dejavnost zdravstvene nege in oskrbe je potreben tudi zaradi oblikovanja enakovrednih medosebnih in medpoklicnih odnosov v togem in hierarhičnem sistemu zdravstvenega varstva (Kadivec et al., 2011).

Strategija razvoja dejavnosti zdravstvene nege in oskrbe v svoji viziji opredeljuje, da bomo izvajalci zdravstvene nege in oskrbe nenehno nadgrajevali svoje znanje in razvijali na dokazih temelječo zdravstveno nego in oskrbo. V vključevanju v interdisciplinarne timе bomo pomemben člen celostne obravnave pacienta in bomo sposobni izvajati zdravstveno nego in oskrbo na osnovi poklicnih aktivnosti in kompetenc ter na osnovi lastnih strokovnih smernic, standardov, priporočil, navodil in kliničnih poti (Kadivec et al., 2011).

S strategijo 2011–2020 želimo opozoriti na nekatere ključne aktivnosti, ki jih je potrebno urediti za utrditev položaja zdravstvene nege. Želimo, da se strategija upošteva pri pripravi zdravstvene zakonodaje in zakona o zdravstveni negi. Ob tem se nam kar samo od sebe postavi vprašanje, zakaj vse od osamosvojitve Slovenije ni politične volje in moči, da bi bil zakon o zdravstveni negi tudi sprejet.

Vsekakor je vizija zdravstvene nege naložba v razvoj znanja in v sposobnosti vsake medicinske sestre, da postane najboljši strokovnjak na svojem področju. Tako

bomo dosegli nabor in ohranitev visoko usposobljenega osebja z ustreznim ravnovesjem med znanjem, izkušnjami in človeškim odnosom. S strategijo poskušamo doseči, da bo zdravstvena nega v Sloveniji še naprej sledila poti odličnosti.

Vsem nam, ustvarjalcem strategije, je bil vodilo pacient. Spremembe, ki smo jih načrtali in ki jih bomo naredili, se morajo začeti in končati z izboljšanjem obravnave pacienta. Strategija je zgrajena tako, da izboljša splošno stanje v zdravstveni negi in da skupno dobro prepoznajo vsi zaposleni v zdravstveni negi. Ta strategija odpira novo poglavje za zdravstveno nego v Republiki Sloveniji, a se moramo zavedati, da je to šele začetek. Sedaj bomo morali pričeti ukrepati in delovati na osnovi akcijskega načrta, ki nam bo omogočal doseči zastavljene cilje in izboljšanje dela ter pomagal oceniti naš napredek na poti iz dobre do odlične zdravstvene nege. Nikakor pa ne smemo podcenjevati celotnega obsega izzivov, s katerimi se vsakodnevno soočamo. Prepričani smo, da bomo z močno voljo in dobrim načrtovanjem ter vodenjem, pridobili zakonito priznanje zdravstvene nege in prepoznavanje pomena prispevka, ki ga medicinske sestre in tehniki zdravstvene nege doprinesemo k boljši oskrbi pacientov.

Uresničevanje vizije in strateških ciljev v prihodnosti bo zahtevalo veliko napora od ustanov, v katerih medicinske sestre delujejo in se izobražujejo. Prav tako je velika odgovornost na tistih nacionalnih institucijah, ki določajo standarde za izobraževanje medicinskih sester. Pri izvajanju strateških ciljev v zdravstveni negi in oskrbi ima pomembno vlogo vodstvo zdravstvenih ustanov, vključno z vodilnimi medicinskimi sestrami, ki morajo biti zaposlenim v zdravstveni negi navdih, zgled in spodbuda za motivacijo. Toda bolj kot karkoli to zahteva veliko napora od vseh nas delujočih v zdravstveni negi v Sloveniji ne glede na nivo, na katerem delujemo. Delovati moramo individualno in skupaj za izpolnitev potreb slovenskih državljanov. Vsi se moramo zavezati, da bomo odigrali svoj del pri izvajanju te strategije in da bo tako strategija postala naša realnost.

Literatura

1. Kadivec S, Bregar B, Buček Hajdarevič I, Černivec J, Horvat M, Klemenc D, et al. Strategija razvoja zdravstvene nege in oskrbe v zdravstvenem varstvu v RS za obdobje 2011–2020. Ljubljana: Ministrstvo za zdravje; 2011.
2. Simčič B, ed. Nacionalna strategija kakovosti in varnosti v zdravstvu (2010–2015). Ljubljana: Ministrstvo za zdravje; 2010.

*Zdenka Kramar, dipl. m. s., pomočnica direktorja za zdravstveno nego
Splošna bolnišnica Jesenice
Predsednica RSKZN
e-naslov: zdenka.kramar@sb-je.si*